

25 Οκτωβρίου 2014

Η Χριστιανική Βιοηθική

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Η βιοηθική αποτελεί πλέον έναν αυτόνομο επιστημονικό κλάδο. Για την ορθόδοξη θεολογία όμως δεν υπάρχει μια αυτόνομη βιοηθική, αλλά αυτή εντάσσεται μέσα στα πλαίσια της προσωπικής ποιμαντικής προσέγγισης

κάθε ανθρώπου ιδιαιτέρως[1].

Με αυτήν την έννοια προσεγγίζει η Ορθόδοξη θεολογία τη διεπιστημονικότητα της βιοηθικής και οι διαφορές που υπάρχουν μεταξύ τους δεν αποτελούν εμπόδιο αλλά τόπο συνάντησης για γόνιμο διάλογο. Έτσι το πεδίο της βιοηθικής αποτελεί ένα ενδιαφέροντα τόπο συνάντησης μεταξύ Ορθόδοξης θεολογίας και άλλων επιστημονικών πεδίων. Τα βιοηθικά ζητήματα έχουν προκαλέσει έντονη κοινωνική ανησυχία και κοινωνικό διάλογο. Με δεδομένο ότι η Εκκλησία δεν αποτελεί ένα εξωκόσμιο μέγεθος αλλά μια θεανθρώπινη κοινωνία, ο διάλογος με τη βιοηθική έχει κοινωνικές προεκτάσεις[2]. Εξάλλου ο θεολογικός λόγος είναι κοινωνικός και αφορά την κοινωνία του ανθρώπου με το Θεό, δηλαδή την κατακόρυφη κοινωνικότητα, και την κοινωνία με τον πλησίον, δηλαδή την οριζόντια κοινωνικότητα[3]. Για την ορθόδοξη παράδοση η εκκλησία δεν είναι μια κλειστή κοινωνία, περιχαρακωμένη και απόκοσμη που διαχωρίζει την κοινωνική της δράση από το αγιαστικό και ανακαινιστικό της έργο. Μέσα στην κοινωνική ζωή εκφράζεται και φανερώνεται η παρουσία της εκκλησίας[4].

Η ορθόδοξη χριστιανική ηθική αρχίζει με την ετερονομία και οδηγεί στην αυτονομία. Ξεκινά δηλαδή με την τήρηση του θελήματος του Θεού και φτάνει στην εσωτερίκευσή του, που συμπίπτει με την επαναφορά του στη φυσική του κατάσταση. Όταν ο άνθρωπος βρίσκεται στην κατάσταση αυτή ταυτίζει το ατομικό του θέλημα με το θέλημα της ενιαίας ανθρώπινης φύσης, δε ζει τη διαίρεση της αμαρτίας αλλά την ενότητα της πνευματικής ελευθερίας. Ο χαρακτήρας της χριστιανικής ηθικής δεν είναι στατικός αλλά δυναμικός και εκτυλίσσεται σε τρία επίπεδα, τα οποία αντιστοιχούν στα επίπεδα πνευματικής τελείωσης των πιστών. Το πρώτο επίπεδο είναι των δούλων, όπου ο πιστός ενεργεί δουλικά και κίνητρο της ηθικής συμπεριφοράς του είναι ο φόβος της τιμωρίας. Στο δεύτερο επίπεδο, των μισθωτών, ο πιστός ενεργεί ωφελιμιστικά και η ελπίδα της αμοιβής είναι το κίνητρό του. Στο τρίτο και τελευταίο επίπεδο ο πιστός κινείται και δρα με ελευθερία και ανιδιοτέλεια. Στα δύο πρώτα επίπεδα η ηθική ζωή είναι ατελής ενώ στο τρίτο επίπεδο πλήρης. Στο επίπεδο αυτό η χριστιανική ηθική αποκαλύπτεται ως ηθική της πραγματικής ελευθερίας και αυτονομίας[5].

Με δεδομένο ότι οι βιοηθικές αρχές αποτελούν εκκοσμικευμένες διατυπώσεις παραδοσιακών χριστιανικών θέσεων, η Ορθόδοξη θεολογία τις χρησιμοποιεί ως σημείο επαφής για το άνοιγμα του διαλόγου με τη σύγχρονη επιστημονική έρευνα. Η θεολογία εξετάζει και εκφέρει λόγο για όλα τα βιοηθικά προβλήματα, τα οποία απασχολούν τη σύγχρονη βιοηθική έρευνα και την αντιμετώπισή τους μέσα από τη δική της θεολογική και ανθρωπολογική προοπτική[6]. Βασιζόμενη στη σκέψη και στη μεθοδολογία των Πατέρων της Εκκλησίας και στην πλούσια Παράδοσή της,

εξετάζει τα προβλήματα της βιοηθικής και συμβάλει στην ανάπτυξή της. Αυτό που πρέπει να μας απασχολήσει δεν είναι η ανάπτυξη ή μη της θεολογίας πάνω σε ζητήματα βιοϊατρικής αλλά το μήνυμα ήθους και ηθικής το οποίο αποκομίζουν.

Τα βιοηθικά ζητήματα αποτελούν αντικείμενο μελέτης και έρευνας για την Ορθόδοξη Εκκλησία. Οι κατά τόπους Ορθόδοξες εκκλησίες συγκρότησαν ειδικές επιτροπές στελεχωμένες από επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων, για την εξέταση των βιοηθικών θεμάτων. Οι επιτροπές αυτές έχουν εκφέρει το λόγο τους σε συνέδρια, άρθρα, μελέτες και ανακοινώσεις στο διαδίκτυο. Ορισμένες κατά τόπους Εκκλησίες εξέφρασαν επίσημες απόψεις για θέματα βιοηθικής όπως η Εκκλησία της Ελλάδας, η Εκκλησία της Ρωσίας και η Εκκλησία της Ρουμανίας[7].

Ο λόγος της Ορθόδοξης θεολογίας και βιοηθικής, παρά την θετική διάθεση για συμβολή στην αντιμετώπιση νέων προβλημάτων, δεν μπορεί να παύσει να είναι ταυτόχρονα κριτικός προς βιοηθικές θέσεις, οι οποίες υιοθετούνται από την επιστημονική κοινότητα ή από τη νομοθεσία ή από άλλους φορείς. Η συμβολή της ορθόδοξης θεολογίας και βιοηθικής δεν περιορίζεται σε απλή προσπάθεια κατανόησης, μικροδιορθώσεων και επιφανειακής ερμηνείας των επιστημονικών δεδομένων ή σε απλή διατύπωση των διαφορετικών θέσεών της. Σε πολλές περιπτώσεις η ορθόδοξη άποψη προσφέρει τη δική της προφητική ενόραση και προβάλλει την ανάγκη αλλαγής προσανατολισμού και την ανάγκη μετανοίας, πράγμα το οποίο σημαίνει εν προκειμένω την αλλαγή τρόπου σκέψης και αντιμετώπισης των προβλημάτων του σύγχρονου ανθρώπου[8].

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] Γ. Μαντζαρίδη, *Χριστιανική Ηθική*, τομ. Ι, Θεσσαλονίκη, 2006, σελ. 127.

[2] Ν. Κόϊου, *Βιοηθική: Συνοδικά κείμενα Ορθόδοξων Εκκλησιών*, Αθήνα, 2007, σελ. 42.

[3] Γ. Μαντζαρίδη, *Κοινωνιολογία του Χριστιανισμού*, Θεσσαλονίκη, 1990, σελ. 15.

[4] Γ. Μαντζαρίδη, *Χριστιανική Ηθική*, τομ. Ι, σελ. 59.

[5] Γ. Μαντζαρίδη, *ό.π.*, σελ. 127-128.

[6] Γ. Μαντζαρίδη *Χριστιανική Ηθική*, τομ. ΙΙ, Θεσσαλονίκη, 2006, σελ. 499.

[7] Ν. Κόϊου, *Βιοηθική: Συνοδικά κείμενα Ορθόδοξων Εκκλησιών*, σελ. 19.

[8] Α. Γιαννουλάτου, *Παγκοσμιότητα και Ορθοδοξία: Μελετήματα ορθόδοξου προβληματισμού*, Αθήνα, Ακρίτας, 2001, σελ. 28.

Παρατήρηση: Η ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ συνεχίζει την παρουσίαση - υπό τη μορφή σειράς άρθρων - της διπλωματικής εργασίας "Η Βιοηθική Θεώρηση της Προληπτικής Ιατρικής" που εκπόνησε η θεολόγος Δήμητρα Μπότσαρη υπό την επίβλεψη του καθηγητή π. Βασίλειου Καλλιακμάνη, στη θεολογική σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.